

SİVASLI CEFÂİ'NİN BAŞ KAFİYELİ ŞİİRLERİ

Cefâî of Sivas' Poems with Beginning Rhyme

Poemes qui ont "Başkafiye" de "Sivaslı Cefâî"

Dr. Doğan KAYA*

ÖZET

Türk şiirinin ilk örneklerinde görülen baş kafiyeler Dede Korkut boylarından itibaren ortaya ve dize sonuna kaymıştır. Günümüzde de bazı âşıklar tarafından baş kafiye ile şiirler vücuda getirilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Âşık şiiri, baş kafiye, kafiye

RÉSUMÉ

On voit "Başkafiye" (la rime qui est au début du vers) dans la poésie turque depuis le premier temps. "Başkafiye" a commencé à placer le milieu et la fin de vers à partir de l'épopée de Dede Korkut. Certains poètes populaires (achik) écrivent encore des poemes qui ont "Başkafiye".

Mots-clés

Poésie d'achik, "Başkafiye", rime

Türk şiirinin ilk örnekleri olarak gördüğümüz Uygurların şiirlerinde kafiye, dize başındaydı. Buna ilk dikkati çeken Reşit Rahmeti Arat olmuştur. Arat, *Eski Türk Şiiri* adlı eserinde, kafiyenin dize başında kullanıldığına işaret eder. buradan yola çıkan Osman Fikri Sertkaya da bunları "baş kafiye" olarak isimlendirir ve baş kafiye göz için olduğunu düşünür.¹ Ne var ki, baş kafiye olarak isimlendirilen bu kafiyeler Dede Korkut boylarında da gördüğümüz gibi zamanla mısra sonuna kaymıştır.

Arat, kafiyenin dize başından dize sonuna gelişini de o devirde vurgunun dizinin başında bulunmasına bağlar ve kafiyenin dize başından sonuna geçişini de yine vurgu sebebine bağlar. Bunda Arat'ın haklılık payı olmasının yanında Arap ve Fars gibi diğer kültürlerle temasımız sonucu onlardan aldığımız edebi şekil ve şiir tekniklerinin de rolünün olduğunu göz ardı etmememiz gerekir.

Türk halk şiirinde baş kafiye konu-

sunda daha önce Âşık Edebiyatı Araştırmaları kitabında ayrıntılı bilgi verdiğimizden burada aynı konuyu tekrar irdelemek istemiyoruz. Biz burada baş kafiye konusundaki örnekleri zenginleştirmek gayesiyle, Sivaslı Cefâî'nin konuyla ilgili şiirlerini kaydedecek, bu şiirlerin özelliklerine temas edeceğiz. Ancak daha önce Cefâî'yi tanıttımın uygun olacağı kanaatindeyiz.

Cefâî'nin asıl ismi Binali Aydın'dır. 20.4.1958'de Sivas'ın merkez köylerinden Hasbey'de doğmuştur. Dursun ve Nuriye'nin oğludur. Orta halli bir ailenin tek erkek çocuğudur. Üç kere evlenmiş, 1974 yılındaki ilk evliliğinden bir kızı (Fadime) olmuştur. 1988'de ilk eşinden ayrılmış, 1990'da ikinci defa evlenmişse de bir yıl sonra bu evliliği de sona ermiştir. 1992'de üçüncü kere evlenen Binali şu anda mutlu bir hayat sürmektedir. Son evliliğinden Dursun ve Kürşat isminde iki oğlu olmuştur. On yıl Sivas Demir Çelik müessesesinde çalışan âşık-

* Cumhuriyet Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fak. Öğretim Üyesi.

ğımız, buranın özelleştirilmesi dolayısıyla işten çıkarılmıştır. Şu anda Sivas'ta bir âşıklar kahvesi açmıştır.

Âşıklığa 1975 yılında başlamıştır. Önceleri şiir yazma şeklinde ortaya çıkan bu heves, Binali'nin Âşık Gülşadi'yle karşılaşılıp ona çırak olmasından sonra saz çalabilme ve irticali olarak şiir söyleme noktasına gelmiştir. 100'den fazla şiiri olan Cefai'nin mahlasını da yine Gülşadi vermiştir. Herhangi bir hikâye bilmeyen ve irticali kuvvetli olan Cefai, genellikle Gülşadi ve çıraklarıyla karşılaşma yapmıştır. Adını ilk defa Balıkesir'de yapılan şiir yarışmasında takdirle karşılanan ve ödüle lâyık görülen şu şiiri ile duyurmuştur.

ŞEHİT ASKER AĞIDI

Yüreğim yanıyor nasıl anlatam
Hain teröristin işini oğul
Nasıl sabır edem nasıl unutam
Yaktın çiğirim başını oğul

Üzölmek faydasız buymuş kaderin
Ne adın silinir ne dolar yerin
Bize ulaşmadan kara haberin
Gördüm bir gün evvel düşünö oğul

Yavrum sana yanmayan can kalmadı
Ağlamayan hiçbir insan kalmadı
Dizimde fer damarda kan kalmadı
Kuruttun gözümün yaşını oğul

Kundaklar beledim beşikler burdum
Yirmi yıl seninle avundum durdum
Yuvamdan uçurdum yuvanı kurdum
Ya kime bıraktın eşini oğul

Taze çiçeğimi erken derdiler
Takdir-i İlâhi seni vurdular
Çınar teslim ettim tabut verdiler
Koydular önüme na'sını oğul

Dedim hele açın nerden vurulmuş
Civan kollar tüfeğine sarılmış
Elbisen üstünde kepin sır olmuş
Sancağa sarmışlar başını oğul

Yaptılar örf adet makam töreni
Dedim ki seyredem bakam töreni
Açtım al bayrağı takam töreni
Kurşunlar süslemiş döşünü oğul

Dedim CEFAİ'ye gel bir ağıt koş
O dedi Fatıha Yasin daha hoş
Allah'ın hikmeti her gün iki kuş
Bekliyorlar mezar taşını oğul

Cefai'nin başkafiyeli şiirleri aynı zamanda akrostiş özelliği de göstermektedir. Bu, şiirde, söz konusu edilen kavram yahut kişi ismindeki sesler ile ayrı ayrı dörtlük meydana getirilmesi şeklindedir. Söz gelişi; DUYGU sözündeki (D) sesi ilk dört dizinin başına, (U) sesi ikinci dörtlüğün bütün dizelerinin başına, (Y) sesi üçüncü dörtlüğün bütün dizelerinin başına getirilir. Böylelikle şiir, hem akrostiş hale sokulur hem de her dörtlükte mısra başı kafiye vücuda getirilmiş olur. O zaman aklımıza şu soru gelmektedir: Acaba bu durumda kafiye nerede arayacağız yahut söz konusu dörtlükte çift kafiye söz edebilir miyiz? Buna cevabımız, kafiye'nin hem dize başında hem de ilgili dörtlüğün dizeleri sonunda bulunduğu yönünde olacaktır. Bu durumda, baş kafiye'leri ayrı dize sonundaki kafiye'leri ayrı olarak değerlendirmek gerekir. Çünkü, bizzat âşık tarafından şuurulu olarak çift kafiye vücuda getirilmiştir.

Şiirler:

AYTEN

A rının yaptığı ballar misali
A ğızlarda tatlı dil Ayten Hanım
A llah'ım vermesin kötü bir hali
A ğlama her zaman gül Ayten Hanım

Y iğidin yatağı bedenin cüssen
Y ürekler hoplatan nefesler kesen
Y ayların yavru ceylanısın sen
Y akışır mı sana çöl Ayten Hanım

T a ki şiir yazmak oldu vesile
T akdimin bu şekil yad oldu dile
T ebessüm hitaben hoş görün ile
T akdire şayansın bil Ayten Hanım

E lma yanakların artık allansın
E ndazene uygun süsle pullansın
E lleme bırak ne olur sallansın
E sir mi kemere bel Ayten Hanım

N e gerek **Cefaî** uzunca söze
N uru şevk vuruyor kirpiğe göze
N ezaket bağında taze mi taze
N â-dide yetişen gül Ayten Hanım

DUYGU

D ünyayı neyledim sen olmasaydın
D erdimin dermanı çaresi duygu
D ertli yüreğimde bulunmasaydın
D ostluğun olmazdı süresi duygu

U mutsuz olacam olamıyorum
U nutup da ayrı kalamıyorum
U ğruna can koydum bulamıyorum
U zak mı vatanın neresi duygu

Y anan ateş gibi ele alınmaz
Y aşamak istesem sensiz olunmaz
Y alan sözde sahte özde bulunmaz
Y ıkılmayan aşkın töresi duygu

G ündüzün güneşi gecenin ayı
G özüme nur oldun gördüm dünyayı
G önlümün lokması sevgimin payı
G ariplerin ciğerparesi duygu

U sanmaz **Cefaî** yorulmuyor ki
U fuklara kolay varılmıyor ki
U mutla hayalle sarılmıyor ki
U slanmaz gönlümün yarası duygu

MEHMED FATİH TİRYAKİ

F atih sana bir nasihat edeyim
F arisî lisanda dili incitme
F ikriyle ağaçsız yurdu neyleyim
F idanı koparıp dalı incitme

A lim isen Hak'tan ilim al gitsin
A rif ol da gizli sırrı bul gitsin
A l derdine şifa ise çal gitsin
A rıyı öldürüp balı incitme

T atlı dil dostluğun bir simgesidir
T avır koyma bu da neyin nesidir
T oka muhabbetin kelepçesidir
T ut kucakla hiç bir eli incitme

İ hsanlık hakiri övmekle olur
İ hvanlık kör nefsi dövmekle olur
İ rfanlık herkesi sevmekle olur
İ nsan ol da hiçbir kulu incitme

H erkes **Cefaî**'ye getirmez onu
H er toprak bağrında bitirmez onu
H er bağban her zaman yetirmez onu
H oyrat olup gonca gülü incitme

HATİCE

H ani söz vermiştin unutmam diye
H er sözünde böyle yalan mı vardı
H epsi aşkımızın üç beş saniye
H aklısın mazide kalan mı vardı

A şkına düşeli ben oldum deli
A hdimiz vardı uzun vadeli
A ramadın neden gittin gideli
A caba bir engel olan mı vardı

T utkumu aşkımı söyle kim bildi
T atlı bir sevdayı korkuma sildi
T elefonlar sustu sesin kesildi
T utsak edip esir alan mı vardı

İ çime işledin canım kalmadı
İ nsanlıktan çıktım şanımlı kalmadı
İ liğim kurudu kanım kalmadı
İ çinde zehirli yılan mı vardı

C an verirken bülbül gülün altında
C anilik yaşarmış felin altında
C anım diyen tatlı dilin altında
C azıca yapılan p(i)lan mı vardı

E y **Cefaî** öyle yaz ki hep gitsin
E meğimi sen de geri tep gitsin
E llette haklısın boş ver yap gitsin
E ttiğin dünyada bulan mı vardı

NİHAL

N asıl methedeyim böyle güzeli
N idası sedası sözü bir güzel
N amerdim istesin verem canımı
N e hoştur siması yüzü bir güzel

İ stese arz etmem arzuhalimi
İ ncidip kırmasa gönül dalımı
İ nsanı öldürür endam çalım
İ şvesi cilvesi nazı bir güzel

H assas hoş görülü ince mi ince
H uriye benziyor inan görünce
H ayata dönderir nazar edince
H ümayun bakışlı gözü bir güzel

A llah bir yaratmış sanki bir dahi
A bartmadım gerçek böyle billahi
Â şık oldum tanıdıkça vallahi
A dabı ahlakı özü bir güzel

L al olsun CEFÂÎ var ise hile
L âkin bulamadım hiç bir vesile
L akayt olmadan tatlı bir dille
L utfedip arasa bizi bir güzel

NOTLAR

¹ Osman Fikri SERTKAYA, *Eski Türk Şiirinin Kaynaklarına Toplu Bir Bakış*, TD- Türk Şiiri Özel Sayısı I (Eski Türk Şiiri), S. 409, Ocak 1986, s. 43.

AÇIK TEŞEKKÜR

Tunuseli İncelemeleri/Études de Tunisie adlı kitabımızın baskısına sağladığı maddî destek için Feryal Matbaacılık sahibi Sayın Yalçın Dinçer'e Millî Folklor Yayınları ve şahsım adına teşekkür ederim.

M. Öcal Oğuz